

บทที่ 4

วิวัฒนาการของการทำประมงและการขยายตัวของอำนาจรัฐ

4.1 การประมงยุคแรก : เรือเล็กและเรือกอและ (ปี พ.ศ. 2488 – 2510)

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวบ้านชุมชนบ้านแสนสุขส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำประมง ซึ่งเป็นการทำประมงขนาดเล็ก หาปลาแบบง่าย ๆ ตามลำคลองสะกอมที่ไหลผ่านลงสู่อ่าวไทย และออกเรือไปหาปลาตามชายฝั่งชายทะเล ในการหาปลาสมัยก่อนนั้น ทำได้ค่อนข้างง่าย ๆ ไม่ต้องใช้เครื่องมืออะไรก็สามารถหาปลาได้เพียงพอสำหรับการยังชีพในครัวเรือนในแต่ละวัน แรงงานที่ใช้สำหรับการทำประมงก็มาจากการภายในครัวเรือนนั่นเอง ในอดีตนั้นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการทำประมงจะไม่มีมากนักซึ่งสามารถหาได้ในท้องถิ่น

4.1.1 อุปกรณ์ในการทำประมงในอดีต

เรือ การทำประมงในอดีตของชาวบ้านนั้นจะใช้เรือขนาดเล็ก ไม่มีเครื่องยนต์ ชาวบ้านเรียกเรือชนิดนี้ว่า “เรือยกกอง” เรือชนิดนี้ยาวประมาณ 4 เมตร กว้าง 1.5 เมตร เป็นเรือที่ทำขึ้นอย่างง่าย ๆ มีพื้นสีเดียวกันตลอดทั้งลำ ไม่มีลวดลาย เรือยกกองบางลำต่อขึ้นเองภายในหมู่บ้านหรือภายในครัวเรือน ซึ่งบางครัวเรือนก็จะไปจ้างวานให้ผู้ชำนาญต่อเรือให้ เรืออีกประเภทที่ชาวบ้านชุมชนบ้านบางเลใช้กันคือ “เรือกอและ” ลักษณะของเรือจะมีขนาดยาว 10 เมตร กว้าง 2.5-3 เมตร ซึ่งจัดเป็นเรือขนาดใหญ่ เรือชนิดนี้จะต่อไม้กระดาน โดยทำให้ส่วนหัวและท้ายสูงขึ้นจากลำเรือ เพื่อให้ดูสวยงาม และนิยมทาสีแล้วเขียนลวดลายด้วยสีอุตสาหกรรมเป็นลายไทยหรือลายอินโดนีเซียซึ่งนำมาประยุกต์ให้เหมาะกับลำเรือ ความสวยงามของเรือกอและจะอยู่ที่การตกแต่งลวดลายตั้งแต่หัวเรือจนถึงท้ายเรือ จิตรกรพื้นบ้านที่วาดลายของเรือจะไม่ใช้ดินสอร่างแบบบนเรือให้เสียเวลา เริ่มต้นก็ใช้ปลายพู่กันป้ายสีวาดลวดลายให้พริ้วไหวไม่ว่าจะเป็นลายกนกบัวคว่ำ บัวหงาย หนุมานเหินหาวหรือนางเมขลา ล้อแก้ว ตรงหัวเรือมักทำเป็นรูปหัวพญานาคหรือเหรา แต่ส่วนใหญ่มักทำเป็นรูปนกในตำนาน เช่น นกกาเหาะชูรอ (หรือนกกาเกาะตุระ) เชื่อกันว่า เป็นนกการเวก หรือนกสวรรค์ที่บินเต็มแมม ท้ายเรือก็มีการตกแต่งมากเหมือนกัน การเขียนลวดลายนั้นเข้าใจว่าช่างจะคิดเขียนขึ้นเองโดยอาศัยประสบการณ์ของตนจากการดู

ละครฮีเนาหรือหนังตะลุง เรือกอและนี้ชาวบ้านต้องไปซื้อจากจังหวัดนราธิวาส หรือจังหวัดปัตตานี ในจังหวัดนราธิวาสหาซื้อได้ที่ตำบลโคดเคียน อำเภอเมืองนราธิวาส ส่วนที่จังหวัดปัตตานีมีขายมากที่อำเภอสายบุรี เรือกอและลำหนึ่งๆราคาประมาณ 40,000 บาท

อุปกรณ์ประจำเรือ ก่อนที่จะใช้เรือจะต้องเตรียมเครื่องใช้ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเรือที่จำเป็น เช่น (1) ใบบเรือ(ลายา)ใช้ติดกับไม้ขนาดโตพอเหมาะยาวเท่ากับความกว้างของใบบเรือจำนวน 2 ท่อน ใช้ทำขอบสำหรับม้วนและคลี่ใบบเรือ (2) เส้นลวดสำหรับผูกยึดเสากระโดง เรียก "ตือแมมแมม" ผูกที่ปลายเสากระโดง (3) เชือกสำหรับโยงเสากระโดงเพื่อดึงใบขึ้นกางและดึงลง เรียก "ตาลีเบาะแด" (4) เชือกซึ่งผูกที่ขอบบนและขอบล่างของใบบเรือ รวม 2 เส้น เพื่อใช้สำหรับบังคับใบบเรือ เรียก "ตาลีกละ" (5) ไม้พาย เรียก "บือราเยาะ" ขนาดพอเหมาะกับผู้พาย มีลักษณะเป็นแผ่นปลายแหลมคล้ายใบโพ มีด้ามกลมขนาดโตและยาวพอเหมาะมือ และที่ปลายสุดของด้าม ทำไม้ขวางเป็นรูปตัว T ในภาษาอังกฤษ เพื่อให้จับได้เหมาะมือ (6) ภาชนะสำหรับใส่น้ำจืด เพื่อไปใช้บริโภคในทะเล (7) สมอเรือเพื่อใช้ในการทอดสมอเมื่อต้องการให้เรือหยุดกับที่และ (8) เครื่องสัญญาณ เช่น เขาสัตว์สำหรับใช้เป่าให้มีเสียงดัง เป็นการให้สัญญาณที่จำเป็นซึ่งเรียกว่า "ตุต" เป็นต้น

ในสมัยที่ยังไม่มีเครื่องยนต์ หรือเครื่องจักรกลเข้ามาในหมู่บ้านของชุมชนบ้านแสนสุขนั้น การนำเรือไปหาปลาตามลำคลองสะกอม และตามชายฝั่งทะเล ชาวบ้านก็จะพายเรือหรือแจวกันไป ซึ่งเรือบางลำก็จะติดใบบเรือไว้กับตัวเรือ และอาศัยแรงลมตามธรรมชาติเป็นตัวช่วยให้เรือสามารถแล่นไปในน้ำได้เร็วยิ่งขึ้น ดังนั้นเวลาในการออกหาปลาของชาวบ้านในชุมชนจะต้องสอดคล้องกับการขึ้นลงของน้ำในคลองและในทะเล ตลอดจนการพัดผ่านของกระแสน้ำ ซึ่งกระแสน้ำที่ชาวบ้านคุ้นเคยนั้นได้แก่กระแสน้ำมบกและลมทะเลที่ได้พัดจากพื้นดินสู่ทะเลและจากทะเลมายังพื้นดิน

เนื่องจากในปัจจุบันวิทยาการทางด้านวิทยาศาสตร์ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นทำให้เครื่องจักรกลต่างๆได้ถูกนำไปเป็นเครื่องผ่อนแรงในวงการต่างๆมาก สำหรับในการประมงได้มีเครื่องเรือหางยาวใช้แทนฝีพายและแรงของกระแสน้ำ ซึ่งเรือประมงเคยใช้มาก่อน และเนื่องจากเรือกอและมีส่วนท้ายเท่ากัน ทำให้ไม่สะดวกในการติดตั้งเครื่องเรือหางยาว ฉะนั้นจึงทำให้เรือกอและถูกดัดแปลงให้มีความเหมาะสมกับการติดตั้งเครื่องเรือดังกล่าวนี้ โดยการทำให้

เรือท้ายตัด ฉะนั้นในปัจจุบันชาวประมงจึงหันมาใช้เรือท้ายตัดแทนที่เรือกอและซึ่งหมดความนิยมไปในที่สุด

ภายในเรือยกองและเรือกอและที่นิยมใช้ในอดีตนั้น ชาวประมงมักนำจะปูและก้อตะไปด้วย จะปู เป็นกล่องไม้ที่ใช้ใส่ข้าวของชาวประมง มีลักษณะกลมและมีเชิงคล้ายขันน้ำพานรองหรือเขียนหมาก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ฟุต มีฝาปิดมิดชิด และมีหูหิ้วซึ่งทำด้วยเหล็กหรือเส้นลวดขนาดใหญ่จำนวน 2 เส้นให้มาผูกติดกัน ตรงที่คอระหว่างเชิงและตัวของจะปูคล้ายเสาแหกรก และใช้เหล็กหรือเส้นลวดขนาดเดียวกันนี้มาเกี่ยวส่วนที่ทบเอาไว้เพื่อให้รัดจะปูและฝาให้สนิท และใช้เป็นหูหิ้วได้ด้วย

แผนภาพที่ 15

แสดงภาพจะปู

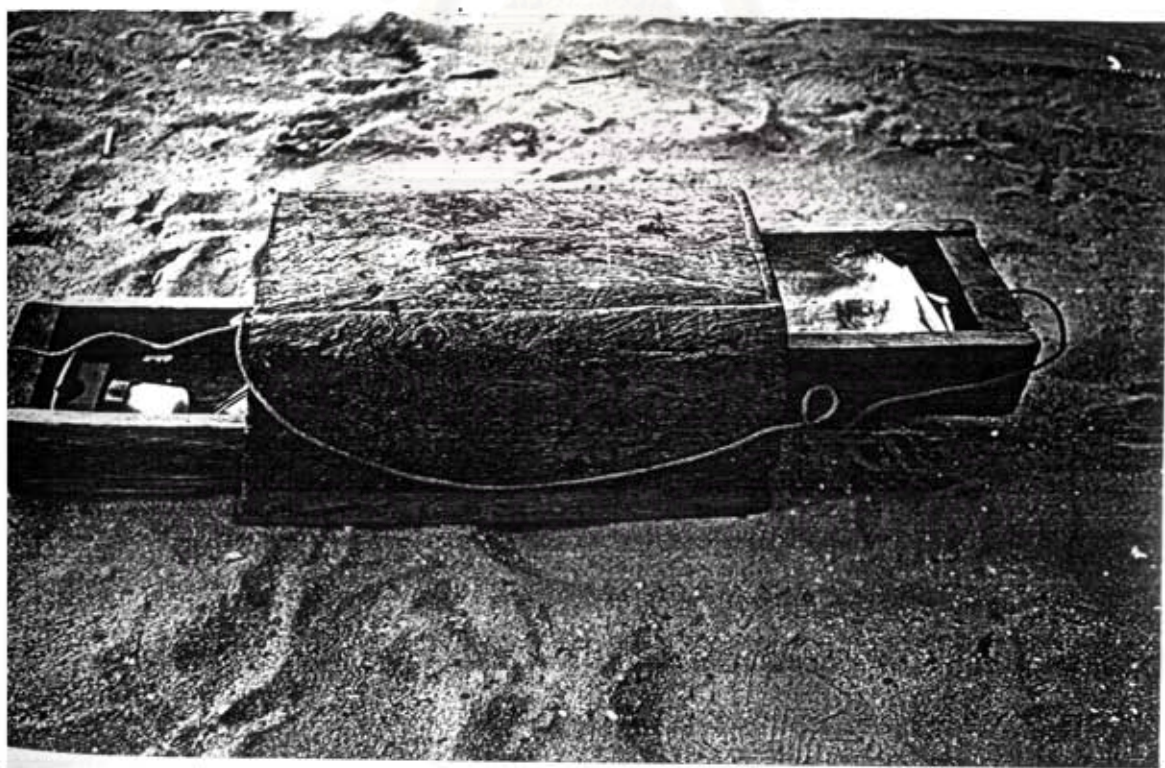

จะปฏินิยมทำด้วยไม้ขนุน โดยนำท่อนไม้มาตัดแล้วกลึงทั้งด้านนอกและด้านในให้สวยงาม เหตุที่ใช้ไม้ขนุนก็เพราะไม้ชนิดนี้มีน้ำหนักน้อย สีเหลืองสวยงาม และไม่มีรสขม และเนื่องจากจะปู้ทำด้วยไม้ที่มีน้ำหนักน้อย ฝาปิดมิดชิดและมีเชิงด้วย จึงทำให้เมื่อตกลงไปในทะเล อาหารก็จะไม่หก จะปู้ก็จะไม่จมน้ำ และน้ำก็จะไม่เข้าไปในจะปู้ จึงเป็นการเหมาะแก่การใช้ใส่ข้าวห่อของชาวประมง โดยใช้คนละ 1 กล่อง และเพื่อทำให้อาหารที่นำไปนั้นมียุทธชาติดีและมีกลิ่นหอมหวาน จึงนิยมใช้น้ำผึ้งหรือน้ำตาลเหลวทาด้านในของจะปู้ทุกๆ สัปดาห์

ในอดีตชาวประมงจะซื้อจะปู้มาจากปัตตานี ปัจจุบันชาวประมงเลิกใช้จะหันมาใช้กระติ๊กที่ทำกับพลาสติกแทนโดยใส่ทั้งข้าวและกับข้าวลงไปในกระติ๊กซึ่งเก็บความร้อนได้ดีกว่าจะปู้

แผนภาพที่ 16

แสดงภาพก้อตะ

ส่วนก้อตะ หรือ เกาะตะเป็นหีบไม้สำหรับใส่ยาสูบและเครื่องสูบยา ได้แก่ ยาเส้น ใบจาก ไม้ขีดไฟ หรือเครื่องเหล็กตีไฟ และบางครั้งอาจเก็บธนบัตรหรือเอกสารสำคัญอื่นๆที่ต้องระวังไม่ให้เปียกชื้น หรืออาจเก็บเครื่องใช้อื่นๆ เช่น ฤกษ์แจสำหรับแก้เครื่องยนต์เป็นต้นก้อตะจะมีรูปทรงเกือบเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร กว้าง 10 เซนติเมตร ด้านฐานกว้างและยาวกว่าด้านบนเล็กน้อย ภายในชุดทะเลวงคล้ายกลองไม้ขีดไฟ หรือใช้ไม้แผ่นประกบเป็นกลองในลักษณะเดียวกัน แต่ส่วนหัวและส่วนท้ายทำเป็นฝาปิดตายข้างละครึ่งของส่วนสูงสลับกัน (ข้างหนึ่งเว้นครึ่งบน อีกข้างหนึ่งเว้นครึ่งล่าง) มีลิ้นชัก 2 ชั้นซ้อนกัน ลิ้นชักอันหนึ่งดึงออกทางด้านหัว อีกอันหนึ่งดึงออกทางด้านท้าย มีสายผูกหัวท้ายสำหรับหิ้วหรือสะพายได้ เมื่อปิดลิ้นชักทั้ง 2 ข้างเรียบสนิทแล้ว ก้อตะจะสามารถป้องกันน้ำและความชื้นได้เป็นอย่างดี

อุปกรณ์หาปลาที่ใช้กันมากในอดีตนั้น ได้แก่ อวน แห เบ็ด อุปกรณ์ เหล่านี้ชาวบ้านในชุมชนจะใช้ในการหาปลาตามลำคลองสะกอม หรือตามชายฝั่งทะเล

อวน อวนเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับการหาปลาของชาวประมงในชุมชนบ้านแสนสุข อวนที่ชาวบ้านในชุมชนใช้หาปลานั้นชาวบ้านจะจัดทำขึ้นมาเองจากแรงงานภายในครอบครัว อวนหาปลาของชาวบ้านจะมีขนาดไม่ใหญ่นัก เมื่อจะหาปลาเขาก็จะกางอวนให้แผ่ออกไปในน้ำปลาที่ว่ายเข้ามา ก็จะติดอยู่กับอวนที่ได้กางไว้ ดังนั้นเวลาหาปลาโดยใช้อวนนั้นจะต้องเป็นเวลาที่ระดับของน้ำในลำคลองหรือชายฝั่งทะเลขึ้นสูง ตัวอวนจะทำจากด้ายที่ชาวบ้านได้ตีขึ้นมาแล้วก็นำด้ายมาถักเป็นตาข่ายอวนใช้สำหรับจับปลา จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านแสนสุขเล่าถึงการนำเอาด้ายมาตีเป็นเชือกแล้วถักเป็นอวน ซึ่งในสมัยนั้นชาวบ้านจะมีทั้งตีด้ายไว้ใช้เองในครัวเรือน หรือบางบ้านก็ตีด้ายขายให้แก่ชาวประมงในชุมชน บางบ้านก็ซื้อมาจากอำเภอเมืองสงขลา ด้ายที่นำมาตีนั้นจะเป็นด้ายดิบก้อนใหญ่ มีน้ำหนักถึง 5 กิโลกรัม ราคาในสมัยนั้น ก็ราคา 100 บาท ด้ายดิบก้อนใหญ่นี้จะประกอบด้วยด้ายดิบก้อนเล็กรวมอยู่ 20 ก้อนเล็ก ด้ายดิบที่ตีเสร็จแล้วจะเป็นเชือก จากนั้นจะนำไปชุบไซ้ ชาวบ้านไปหนึ่งแล้วตากให้เพิ่มความเหนียวของอวนจากนั้นจึงนำมาถักเป็นอวน หลังจากนำไปใช้ 4-5 ครั้ง ไซ้ขาวที่ชุบไว้จะหมดไปอวนจะนิ่มลงและจะขาดง่าย แต่จะตากจะลืบไซ้ไม่ได้ต้องนำมาชุบไซ้ขาวแล้วหนึ่งใหม่ การใช้อวนจะมีหลายวิธี นอกจากวิธีที่กล่าวมาแล้วยังมีการใช้อวนเข็นหรือตะละ โดยการปักปลายอวนริมฝั่งข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งไว้บนเรือ แล้วจึงวนเรือ

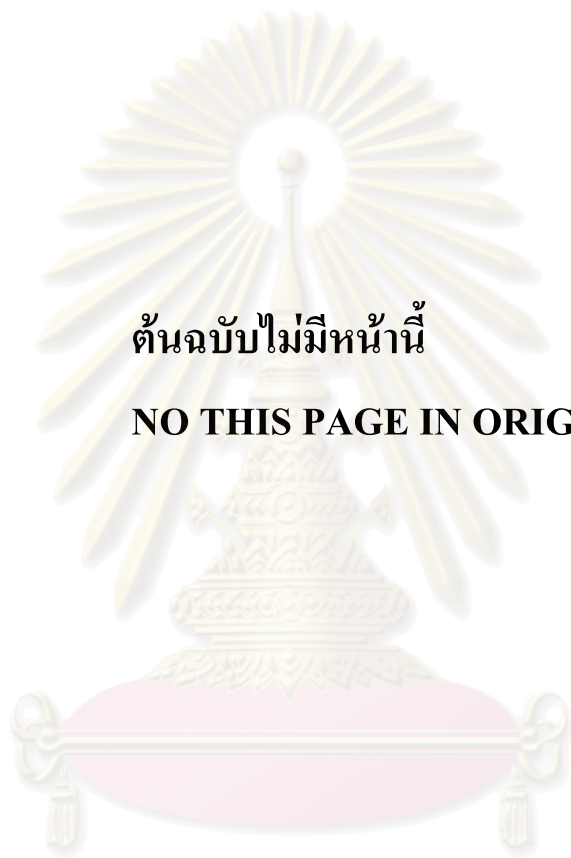
พร้อมๆกับคอยๆวางอวน อวนเรือเข้าฝั่งอีกทางหนึ่งเป็นรูปครึ่งวงกลม จากนั้นก็ช่วยกันลากเข้าฝั่ง อวนเข็นนี้ต้องใช้คนประมาณ 20 คน ลากข้างละ 10 คน ขึ้นฝั่ง

นอกจากนี้ยังมี อวนปาทยัง การใช้อวนนี้จะต้องดำน้ำลงไปฟังเสียงปลาว่าย ว่าอยู่ที่ไหน เมื่อได้ยินเสียงปลาก็เอาอวนไปล้อม เพราะปลาแต่ละชนิดมีเสียงร้องไม่เหมือนกันแต่บางชนิดก็ไม่ร้อง เช่นปลาฉลาม แต่จะได้ยินเสียงเวลามันว่าย การวางอวนชนิดนี้ สามารถทำได้บริเวณน้ำลึก 3 - 4 เมตร เป็นการดักปลาชายฝั่งในการวางอวนแต่ละครั้งใช้แรงงาน 6 - 7 คน อวนอีกชนิดหนึ่งเรียกว่าอวนรุนหรือระวะ ทำจากใบลานทอสานเป็นถุง ใช้รูงูงท่ากะปริ่มชายหาด (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พูนศักดิ์ ธานีกรประดิษฐ์, 2540:59)

แห อุปกรณ์อีกชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านแสนสุขใช้สำหรับหาปลานั้นได้แก่ แห แหนั้นเกิดจากการนำด้ายมาดักเป็นตาข่ายให้เป็นวงกลม จุดศูนย์กลางของแหจะถูกรวบขึ้นด้วยเชือกที่ใช้สำหรับให้ชาวประมงจับยึดไว้ เมื่อแหถูกเหยียดให้กางออกไปในน้ำในขณะที่มีปลาไหลขึ้นมาใช้เองภายในครีวเรือน บางครีวเรือนก็จะทำชายให้แก่บ้านใกล้เรือนเคียง

เบ็ด เบ็ดตกปลาเป็นอุปกรณ์อีกชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านแสนสุขใช้จับปลากันในอดีต บางครีวเรือนก็จะผูกเบ็ดไว้กับคันเบ็ดใช้ในการตกปลา บางครีวเรือนที่ต้องการจับปลาเป็นจำนวนมาก ๆ ก็จะใช้เบ็ดไว้กับตัวเชือกที่มีความยาวพอสมควรโดยตัวเบ็ดจะอยู่ห่างกันเป็นช่วง ๆ เบ็ดที่ผูกติดไว้ดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นราวเบ็ด ซึ่งทำให้สามารถตกปลาได้เป็นจำนวนมากเมื่อโยนราวเบ็ดลงในลำคลองหรือชายฝั่งทะเล การใช้เบ็ดตกปลานี้จะต้องมีเหยื่อเกี่ยวไว้กับตัวเบ็ดทุกตัวเพื่อเป็นตัวล่อให้ปลาที่อยู่ในลำคลอง หรือชายฝั่งทะเลเข้ามากินเหยื่อที่เกี่ยวข้องกับเบ็ดปลาก็จะติดเบ็ดที่ตกไว้หรือผูกเป็นราวเบ็ดไว้

โป๊ะ เป็นเครื่องมือจับปลาชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านชุมชนบ้านแสนสุขนิยม มีใช้กันหลายชนิดไม่ว่าจะเป็น โป๊ะน้ำตื้น โป๊ะน้ำลึก โป๊ะอวน เป็นต้น ที่นิยมทำกันมากคือโป๊ะน้ำลึกทำกันในทะเลที่มีน้ำลึกอย่างน้อย 5 วา (10 เมตร) และไม่เกิน 10 วา (20 เมตร) ระยะห่างจากฝั่งประมาณ 15 กิโลเมตร การทำโป๊ะในอดีต (ประมาณ พ.ศ. 2500) ใช้เงินลงทุนสูงมากคือราว 8 - 9 หมื่นบาทต่อโป๊ะ 1 ลูก นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถทางเทคนิคต่าง ๆ อีกหลายด้าน เช่น มีได้กัง มีคนน้ำที่สามารถดำน้ำได้ลึกถึง 20 เมตรเป็นเวลานานถึง 3 - 4

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกือบถึงผิวน้ำด้วย ซึ่ง 2 อย่างนี้จะสัมพันธ์กันเสมอ เรือโป๊ะที่บรรทุกได้เต็มอัตราก็จะมีน้ำหนักบรรทุกได้ประมาณ 5,000 กิโลกรัม (5 ตัน) โป๊ะที่จับปลาได้มากเสมอ ๆ เรียกว่า "โป๊ะถูก" โป๊ะถูกที่ถูก เพียงระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ก็สามารถถอนทุนคืนได้ จากนั้นเป็นกำไร ปีหนึ่ง ๆ สามารถทำโป๊ะได้ไม่เกิน 8 เดือน ช่วงที่หยุดไป 4 เดือนคือช่วงมรสุมหนักมีคลื่นลมจัด ในช่วงนี้เป็นช่วงที่โป๊ะแตกคือคลื่นลูกใหญ่ ๆ พัดเอาโป๊ะทิ้งถูกรวมถึงปีกหักหมด ส่วนเหลือใช้การไม่ได้ พอหันหน้ามรสุมประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ก็จะจัดปักเสาและทำโป๊ะลูกใหม่กันต่อไป ผู้ทำโป๊ะที่ประสบความสำเร็จก็มีอยู่ 2 รายจนถึงขั้นเป็นเจ้าแก่ แต่ก็อีก 3 รายที่ต้องล้มจมจนหมดตัว สาเหตุของการล้มจมเพราะโป๊ะไม่ถูก ซึ่งเป็นผลมาจากการสำรวจตั้งแต่ขั้นต้นดังกล่าวแล้ว ประกอบกับการสร้างโป๊ะไม่แข็งแรงพอ โป๊ะแตกเสียก่อน หากทำใหม่ก็เหลือเวลาอีกไม่นานก็ถึงมรสุม จึงไม่กล้าเสี่ยง เพราะการสร้างโป๊ะแต่ละครั้งต้องลงทุนจำนวนมาก ดังกล่าวแล้ว

การทำโป๊ะได้หยุดกันมาประมาณ 20 ปีเศษมาแล้ว เนื่องจากตู้เครื่องมือจับปลาชนิดใหม่ ๆ ไม่ได้ เครื่องมือชนิดใหม่ใช้วิธีหาปลา เช่น อวนชนิดต่าง ๆ สามารถไปได้ไกลถึงทะเลลึก ส่วนโป๊ะเป็นเครื่องจับปลาเข้ามาอยู่รวมกันให้คนจับ เมื่อปลาในเขตทะเลลึกไม่เกิน 15-20 กิโลเมตรหมดไปทำให้การจับปลาด้วยการทำโป๊ะต้องหยุดตัวเองไปด้วย

4.1.2 ระยะเวลาสำหรับใช้ในการออกหาปลาในอดีต

ในอดีตนั้นการทำประมงตามลำคลองตะกอมหรือตามชายฝั่งทะเลชาวบ้านชุมชนบ้านแสนสุข จะอาศัยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นช่วยในการประมง ปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินี้ได้แก่ การขึ้นลงของน้ำทะเล และทิศทางการพัดของกระแสลมบก - ลมทะเลโดยชาวบ้านจะนำเรือออกหาปลาในขณะที่น้ำทะเลขึ้น และมีกระแสลมบกพัดพาเอาเรือซึ่งจะติดใบแล่นออกไปตามชายฝั่งทะเล และเมื่อหาปลาให้แล้วเขาก็จะนำเรือกลับสู่บ้านโดยอาศัยลมทะเลเป็นตัวช่วยพัดพาให้เรือสามารถกลับสู่บ้านได้ ดังนั้นเวลาที่เขาจะออกหาปลาจะต้องสอดคล้องกับการขึ้นลงของน้ำทะเลและการพัดของกระแสลมบก - ลมทะเล

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การมกั๊งทำกันเฉพาะในเวลากลางวัน โดยผู้มจะเอาเรือออกไปกันแต่เช้า เตรียมอาหารไปรับประทานมือเที่ยงและกลับในตอนเย็น เนื่องจากการมกั๊งเป็นวิธีการที่ไม่ยากนักแม้เด็ก ๆ ก็สามารถมได้ ประกอบกับทำรายได้ดีด้วย จึงเป็นที่นิยมกันทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิง เด็ก ๆ และผู้ชายที่ไม่ค่อยมีทุนรอนในการทำประมงอย่างอื่นที่ต้องลงทุนมาก ๆ ดังนั้นในการออกเรือไปตอนเช้า บางครอบครัวพากันไปทั้งพ่อ แม่และลูก ๆ ส่วนผู้ไม่มีเรือของตนเองก็จะขออาศัยเรือของเพื่อนฝูงหรือผู้ที่รู้จักไป

อุปกรณ์ที่จะใช้เมื่อถึงเวลาจะมกั๊งที่จะขาดเสียไม่ได้คือภาชนะที่จะใส่กั๊งที่มจับได้ ซึ่งอาจเป็นถุง ปีบ หม้อ โห หรืออื่น ๆ ก็ได้ แต่ส่วนมากนิยมใช้ถุงซึ่งเป็นถุงตาข่ายเย็บขึ้นเพื่อใช้กับการมกั๊งโดยเฉพาะ เป็นถุงเล็ก ๆ ยาวประมาณศอกครึ่งภาชนะเหล่านี้ต้องวางอยู่บนทุนที่สามารถรับน้ำหนักกั๊งที่จับได้มาก นอกจากนั้นก็อาจมีแผ่นกระดานสำหรับรองนั่งในขณะที่มกั๊งเพื่อช่วยให้สะดวกในการเคลื่อนตัวดอยหลัง แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นมากนัก บางคนจึงไม่นิยมใช้แผ่นกระดานนี้

วิธีการมกั๊งคือผู้มจะลงนั่งให้กันถึงพื้นดินได้น้ำ โดยให้ภาชนะที่มีทุนรองรับดังกล่าวลอยอยู่ข้างหน้า ส่วนใหญ่จะใช้เชือกผูกทุนนั้นไว้กับลำตัวบริเวณใต้รักแร้ทั้งสองข้าง เพื่อให้ทุนนี้ติดตามตัวไปได้ในขณะที่เคลื่อนตัวมกั๊งไปตามที่ต่าง ๆ แล้วผู้มใช้เท้าทั้งสองสลับกันถีบดินข้างหน้าเพื่อให้ตัวเคลื่อนดอยหลังไปเรื่อย ๆ ในขณะเดียวกันมือทั้งสองข้างก็ควานงมหากั๊งที่กบตัวอยู่ที่พื้นผิวได้น้ำ เมื่อพบก็จับใส่ภาชนะบนทุนนั้น บริเวณที่มีกั๊งชุมจริง ๆ นั้นจะพบกั๊งตัวใหญ่ ๆ หลายตัวรวมอยู่ในร่องหลุมเดียวกันซึ่งจะสร้างความพอใจแก่ผู้มมาก ในบางครั้งผู้มก็ได้รับอันตรายบ้างเหมือนกันถ้ามไปถูกเขาปู งู หรือปลาที่มีเงี่ยงบางชนิด ในขณะที่มกั๊งอยู่นั้นผู้มจะคอยสังเกตอยู่ตลอดเวลาว่าผู้มกั๊งคนอื่น ๆ ทั้งในกลุ่มของตนและกลุ่มอื่น ๆ จับกั๊งใส่ภาชนะข้างหน้าเขาดีมากหรือไม่ ถ้าดีมากก็แสดงว่าผู้มบริเวณที่มีกั๊งชุม ผู้ที่คอยสังเกตก็จะเคลื่อนตัวไปที่แหล่งนั้นด้วย ถ้าเป็นคนละกลุ่มกันซึ่งอยู่ไกล ๆ ก็จะขึ้นเรือไปที่กลุ่มนั้น ดังนั้นจะพบว่าผู้ที่มีกั๊งมักจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มตามแหล่งที่เห็นว่ากั๊งชุมที่สุด

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำเป็นต้องหาคนอื่นมาเป็นลูกน้อง แต่ถ้าลูกชายยังเล็กเกินไปก็จะพิจารณาคณะสมบัติของญาติ ๆ ก่อน ถ้าไม่มีจริง ๆ ค่อยจ้างคนอื่นแทน เหตุที่ชาวบ้านนิยมให้คนในครอบครัวและญาติ ๆ เป็นลูกน้องมากกว่าจะให้คนอื่นเป็นนั่น เนื่องจากคนในครอบครัวและญาติ ๆ พุดง่ายกว่าคนนอก การแบ่งกำไรเล็กน้อยอาจไม่ต้องแบ่งเงินให้เพียงแต่ให้ปลากลับไปกินที่บ้านแทนนอกจากนี้การออกเรือกับเครือญาติจะทำให้รู้สึกเป็นกันเอง และอบอุ่นกว่าการออกเรือกับคนอื่น

โดยทั่วไปแล้วความสัมพันธ์ของเจ้าของเรือและลูกน้องเรือค่อนข้างแน่นแฟ้น ในการออกเรือแต่ละครั้งเจ้าของเรือและลูกน้องต้องช่วยกันทำงานหนักกลางทะเล ต่อสู้ฝ่าฟันคลื่นลมกลางทะเลด้วยกัน นับว่าการออกทะเลด้วยเรือขนาดเล็กเป็นอาชีพที่อันตรายอาชีพหนึ่ง เจ้าของเรือและลูกเรือต้องช่วยกันลากอวนขึ้นจากน้ำ ปลดสัตว์น้ำที่มาติดมากับอวนถ้าปลดไม่ทันต้องช่วยกันนำมาปลดที่ฝั่ง บางครั้งต้องนำอวนมาตากบนฝั่ง วันที่ได้ปลามากเจ้าของเรือและลูกน้องเรือจะมีความสุขร่วมกัน วันใดได้ปลาน้อยก็ต้องลำบากด้วยกัน ถ้าอดก็อดด้วยกัน ด้วยเหตุนี้เจ้าของเรือและลูกน้องจะมีความสนิทสนมและเห็นใจกันมาก ในฤดูมรสุมที่ออกหาปลาไม่มีใครได้ เจ้าของเรือและลูกน้องลำเดียวกันก็อาจไปรับจ้างกรีดยางด้วยกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวบางครั้งอาจขยายวงมาทางฝ่ายหญิงที่ต้องรอสามีกลับจากออกเรือทุกครั้ง ภรรยาของชาวประมงจะจับกลุ่มกันสนทนาขณะรอสามีกลับจากทะเล หากเรือลำใดกลับช้าผิดปกติ ภรรยาที่รออยู่ที่ชายหาดจะกระวนกระวาย ผู้ที่จะเข้าใจกันมากที่สุดหรือหัวอกเดียวกันก็คือภรรยาเจ้าของเรือและภรรยาของลูกน้องเรือ เนื่องจากสามีได้ลงเรือลำเดียวกันมีชะตาชีวิตร่วมกัน ถึงแม้หน้าที่ในการคัดเลือกปลาและชั่งน้ำหนักจะเป็นของภรรยาเจ้าของเรือ แต่ภรรยาของลูกน้องมักจะช่วยเหลือเสมอ เนื่องจากมีผลประโยชน์ร่วมกันถ้าเจ้าของเรือได้กำไรมากเขาก็ได้ส่วนแบ่งมากตามไปด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของเรือและลูกน้องที่มีพื้นฐานจากการประกอบอาชีพประมงร่วมกัน มักจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การประกอบอาชีพเสริมร่วมกัน การช่วยเหลือเมื่ออีกฝ่ายมีเรื่องเดือดร้อน การไปช่วยงานแต่งงานหรืองานศพ แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจจะไม่ราบรื่นเสมอไป ในบางครั้งก็มีความขัดแย้งและอาจต้องแยกทางกันไป เช่นในกรณีของอิสมาอีลเจ้าของเรือ อายุ 32 ปี และยะกู๊บลูกน้องเรือ อายุ 27 ปี ออกเรือร่วมกันมา 3 ปี อิสมาอีลต้องหาลูกน้องเรือคนใหม่โดยให้เหตุผลว่ายะกู๊บลีเกียจ ไม่ค่อยยอมออกเรือต้องไปปลุกที่บ้านตอนเช้าทุกวัน อีกทั้งยังชอบกินแรงขณะลากอวน

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปลาไปขายให้กับแพปลาในอำเภอเมืองสงขลา การรับซื้อปลาจะนับเป็นตัวทั้งตัวใหญ่ตัวเล็กปนกันไป 100 ตัวจะให้ราคาประมาณ 20 - 30 บาท ในระยะหลังเริ่มมีการตวงโดยใช้หน่วยเป็นทะนาน ทะนานละ 20 บาท ราคาปลาในระยะนั้นค่อนข้างคงที่จึงไม่มีปัญหาเรื่องการกดราคา นอกจากการรับซื้อปลาแล้ว เจ้าแก้มบุญขึ้นยังทำโป๊ะอีก 3 ลูก ซึ่งการทำโป๊ะต้องใช้ทุนสูงมากราว 8 - 9 หมื่นบาทต่อโป๊ะ 1 ลูก โป๊ะแต่ละลูกยังต้องจ้างลูกเรืออีก 9 - 10 คน ในการนำเรือไปในโป๊ะค่าแรงสำหรับลูกเรือแต่ละคนจะได้เป็นเงินเดือน ต่างจากการออกทะเลที่จะได้เป็นเปอร์เซ็นต์ได้ก่งจะได้เงินเดือนสูงที่สุด โดยปกติแล้วการจับปลาในโป๊ะจะทำได้ 1 - 2 รอบต่อวันรอบเช้าจะเริ่มตอนพระอาทิตย์เพิ่งขึ้น พอเริ่มสว่างลูกเรือจะไปพร้อมกันที่โป๊ะ ใช้เวลาประมาณ 1.5 - 2 ชั่วโมง ก็จะจับปลาเสร็จ ถ้าคลื่นลมไม่แรงตอนเวลาประมาณ 9.00 - 10.00 น. อาจจับปลาในโป๊ะได้อีกรอบ ถ้าช่วงที่ทะเลสงบตอนหัวค่ำอาจมีการจับปลาในโป๊ะอีกรอบหนึ่ง แต่ถ้ามีการจับปลารอบค้ำนี้จะต้องจ่ายค่าแรงเพิ่มให้ลูกเรือด้วย การจับปลาในโป๊ะแต่ละครั้งได้ปลาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากในช่วงนั้นสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์มากเช่นเดียวกับการออกเรือพายออกจากฝั่งไปไม่ไกลก็สามารถจับปลากลับมามากมายเต็มลำเรือ

การทำโป๊ะและการรับซื้อปลาจากชาวประมง เป็นอาชีพที่ทำรายได้สูงมากในขณะนั้น เจ้าแก้มบุญขึ้นจึงเป็นคนที่มั่งคั่งที่สุดในหมู่บ้าน บ้านของเจ้าแก้มเป็นหลังเดียวที่มีเครื่องปั่นไฟฟ้าใช้ ในขณะที่บ้านหลังอื่นยังใช้แสงไฟจากเทียนไขและตะเกียงเจ้าพายุ โทรทัศน์ที่บ้านของเจ้าแก้มเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ชาวบ้านชุมชนบ้านบางเลมารวมกันในตอนกลางคืน บริเวณหน้าบ้านจะถูกกั้นด้วยผ้า ผู้ที่จะเข้ามาดูจะต้องเสียค่าผ่านประตูเสียก่อน กิจการโทรทัศน์หมู่บ้านนี้สร้างรายได้ให้กับเจ้าแก้มได้พอสมควร ชาวบ้านหลายคนคิดว่าเจ้าแก้มบุญขึ้นเป็นคนจีนมาจากที่อื่นจึงสามารถหาเงินแบบนี้ได้ ถ้าคนมุสลิมด้วยกันก็คงไม่กล้าทำเพราะเป็นญาติๆกันทั้งนั้น

ในช่วงเวลานั้นการเป็นเจ้าแก้มค่อนข้างจะราบรื่นไม่มีปัญหาเกี่ยวกับชาวประมงเท่าใดนัก เนื่องจากเจ้าแก้มไม่ได้ลงทุนให้ชาวประมง การขายปลาให้เจ้าแก้มจึงขึ้นอยู่กับความพอใจ ไม่มี การกดราคาหรือหักลบหนี้สินกัน ประกอบกับการให้ราคาของเจ้าแก้มค่อนข้างคงที่ รายได้ในแต่ละวันจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการจับปลาของชาวประมงเอง หาได้มากก็ได้เงินมาก ต่างกับในปัจจุบันที่ถึงแม้จะหาปลาได้มากแต่อาจจะได้เงินน้อยกว่าวันที่หาปลาน้อย เนื่องจากราคาปลาไม่แน่นอนการต่อรองราคาระหว่างชาวประมงและเจ้าแก้มจึงเกิดขึ้นเสมอเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการผิดใจกันและนำไปสู่การเปลี่ยนเจ้าแก้มในที่สุด

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัดดัดแปลงมาจากเรือกอและ โดยส่วนหัวจะเหมือนกับเรือกอและ แต่ส่วนท้ายจะทำให้มีความเหมาะสมกับการติดตั้งเครื่องเรือโดยทำเป็นเรือท้ายตัดขนาดยาว 6 เมตร กว้าง 1.5 เมตร มีขนาดเล็กกว่าเรือกอและเล็กน้อย ลวดลายบนเรือแตกต่างจากเรือกอและที่ใช้กันอยู่ มีทั้งลายมังกรขนาดใหญ่บนเรือสีสันจุดขาดสวยงาม ราคาก็ไม่แพงนักราว ๆ 4-5 พันบาท จากนั้นค่อยไปซื้อเครื่องยนต์เรือจากอำเภอเมืองสงขลา ลงทุนอีกประมาณ 1,500-2,000 บาทก็จะได้เรือท้ายตัดที่สมบูรณ์แบบมาใช้หาปลาในชุมชน

เรือท้ายตัดลำแรกนี้เป็นของอับดุลการิมซึ่งจัดเป็นคนที่มีฐานะดีคนหนึ่งในชุมชน เคยไปเป็นลูกเรือที่มาเลเซียเห็นประสิทธิภาพของเรือยนต์ขนาดใหญ่จึงมีความคิดอยากนำมาใช้ที่ชุมชนบ้าง หลังจากทำงานเก็บเงินได้ก้อนหนึ่งจึงนำไปซื้อเรือยนต์ดังกล่าว อับดุลการิมออกเรือสองคนกับน้องชาย ประสบความสำเร็จมาก สามารถออกไปหาปลาได้ไกลกว่าเรือแจวที่มีข้อจำกัดในเรื่องของเงื่อนไซของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการที่ต้องอาศัยการขึ้นลงของน้ำทะเล และกระแสน้ำที่เป็นตัวช่วยในการออกทะเล ข้อจำกัดธรรมชาติเหล่านี้ ทำให้เวลาหาปลามีน้อย เพราะจะต้องรืมน้ำเรือกลับเข้าฝั่งให้ทันต่อการพัดของลมทะเล เมื่อติดเครื่องยนต์ไว้กับท้ายเรือแล้ว ถึงแม้ว่าน้ำทะเลจะลดลงก็ยังสามารถนำเรือออกไปหาปลาในทะเลได้ และยังสามารถออกไปไกลจากฝั่งได้มากกว่าในอดีต ส่งผลให้จำนวนปลาที่หาได้นั้นเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรทางทะเลเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา

ถึงแม้ว่าเรือยนต์ที่ซื้อเข้ามาลำแรกจะมีปัญหาในเรื่องเครื่องยนต์แต่หลังจากนั้นไม่นานคนในหมู่บ้านก็เริ่มเปลี่ยนจากเรือแจวเป็นเรือยนต์ที่ละลำจนในปี พ.ศ. 2519 เรือทุกลำในชุมชนบ้านแสนสุขก็ใช้เครื่องยนต์ติดท้ายเรือท้ายตัด เรือท้ายตัดเป็นเรือขนาดกลาง ใช้ลูกเรือเพียง 1 - 2 คน ก็สามารถปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ละลำจะใช้วัน 80 - 100 ชั่วโมง ใช้วันเงินหรือตะละในการจับปลาเป็นฝูงเหมือนในอดีต เพราะในสมัยนี้ไม่ค่อยมีปลาที่มาเป็นฝูง ๆ เหมือนในอดีต อาจเนื่องมาจากการที่จำนวนเรือประมงเพิ่มมากขึ้นอีกทั้งยังมีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำสูงขึ้นไปอีกด้วย

การเลิกใช้เรือแจว และหันมาใช้เครื่องยนต์ติดเรือ มีความสัมพันธ์กับการใช้เครื่องมือทางการประมงอื่น ๆ เมื่อเริ่มเปลี่ยนแปลงอุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอุปกรณ์อื่น ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกัน เครื่องมือจับปลาในชุมชนบ้านแสนสุขมีความ

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2.2 กลุ่มอาชีพคนกลางในการประมง

ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมากเกือบ 20 ปี ชุมชนบ้านแสนสุขมีคนกลางในการรับซื้อผลผลิตทางทะเลเพียงคนเดียว คือ เจ้าแก๋งบุญขึ้น ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2512 มีเจ้าแก๋งขาวจีนย้ายมาจากตำบลนาทับ อำเภอจะนะ ชื่อ " ถิน" ซึ่งเริ่มต้นการเป็นคนกลางจากการลงทุนซื้อเรือให้ชาวประมงในหมู่บ้าน ถึงแม้เจ้าแก๋งถินจะไม่มีญาติอยู่ในหมู่บ้านแต่เขาก็อาศัยความเชื่อใจ ลงทุนให้ชาวประมงก่อน 3 คน โดยออกเงินซื้อเรือให้ 4,000 - 5,000 บาท บางคนที่มีเรืออยู่แล้วก็มาขอเงินไปซื้อเครื่องยนต์ติดท้ายเรือ บางลำมาขอซื้อเพียงอุปกรณ์ต่าง ๆ บนเรือ ในการให้เงินลงทุนของเจ้าแก๋งไม่มีการทำหนังสือสัญญาเงินกู้ จะมีเพียงรายชื่อลูกหนี้ หรือที่เรียกว่า ลูกน้อง กับจำนวนเงินที่กู้ไปเท่านั้น ซึ่งเงินทุนดังกล่าวจะไม่คิดดอกเบี้ย เพราะผิดหลักศาสนาอิสลามถึงแม้เจ้าแก๋งถินจะไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามแต่ทำการค้ากับชาวบ้านที่นับถือศาสนาอิสลาม จึงปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศาสนาอิสลาม แต่มีข้อผูกพันว่า ลูกหนี้ที่ยืมเงินไปนี้ต้องนำสัตว์น้ำที่จับได้มาขายให้กับเจ้าแก๋ง ซึ่งเจ้าแก๋งจะรับซื้อในราคาที่ถูกกว่าราคาท้องตลาด และถูกกว่าการรับซื้อจากชาวประมงที่ไม่ได้เป็นลูกน้องด้วย เจ้าแก๋งไม่เพียงแต่รับซื้อสัตว์น้ำที่จับมาเท่านั้น แต่ยังขายของจำเป็นอื่น ๆ ที่ใช้ในการประมงด้วย โดยคนที่เป็นลูกน้องสามารถเอาของไปได้ก่อน เวลาขายสัตว์น้ำค่อยหักบัญชีกัน ส่วนชาวประมงอื่นที่ไม่ได้เป็นลูกน้องต้องซื้อด้วยเงินสด ของที่เจ้าแก๋งขาย คือ น้ำมัน และน้ำแข็ง ทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการออกเรือ ชาวประมงจึงต้องมาบ้านเจ้าแก๋งทุกครั้งก่อนออกเรือ

ต่อมามีเรือที่เป็นลูกน้องเจ้าแก๋งถิน 8 ลำ จากจำนวนเรือทั้งหมดในขณะนั้น (พ.ศ.2519) 19 ลำ เรือที่เป็นลูกน้องของเจ้าแก๋งจะมีเครื่องจับปลาที่ใหม่และทันสมัยกว่า พวกที่ไม่ขึ้นอยู่กับเจ้าแก๋ง ชาวประมงในหมู่บ้านจึงหันมาขอเป็นลูกน้องเจ้าแก๋งทั้งของเจ้าแก๋งถินที่อยู่ในหมู่บ้าน และเจ้าแก๋งคุ่นซึ่งอยู่ตรงข้ามฝั่งคลองในอำเภอจะนะ เจ้าแก๋งคุ่นเป็นชาวจีนเช่นกัน โดยมากจะรับซื้อสัตว์น้ำจากชาวประมงในอำเภอจะนะ มีฐานะดี มีเรือมากกว่าเจ้าแก๋งถินหลายเท่าตัว การที่เจ้าแก๋งในอำเภอจะนะลงทุนให้ชาวประมงบ้านแสนสุขทำให้ชาวประมงมีทางเลือกมากขึ้น พวกเขาสามารถเลือกเจ้าแก๋งที่คิดว่าใจดีมีความเป็นกันเองและไม่กดราคา โอกาสในการเลือกเจ้าแก๋งของชาวประมงส่งผลให้เจ้าแก๋งจำเป็นต้องยึดหยุ่นในการคืนเงินทุนให้กับชาวประมงพอสมควร

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เจ้าแก่คนใหม่นี้เป็นเจ้าแก่ผู้หญิงคนแรกและคนเดียวของชุมชน เจ้าแก่คนนี้เป็นชาวจีน ย้ายมาจากหาดใหญ่ทั้งครอบครัว เจ้าแก่คนนี้บางคนเรียกเจ้าแก่ป้าเฮ้ง บางคนก็เรียกป้าเฮ้งเฉย ๆ เพราะถ้าใส่เจ้าแก่ด้วยจะยาวเกินไป ครอบครัวของป้าเฮ้งเป็นครอบครัวใหญ่การดำเนินกิจการของป้าเฮ้งจึงอาศัยสมาชิกในครอบครัว 5 - 6 คน ช่วยเหลือคนละไม้ละมือ พร้อมทั้งคอยเป็นหูเป็นตารักษาดูแลประโยชน์ให้กับป้าเฮ้ง ป้าเฮ้งเริ่มต้นจากการทาบทามเด็กหนุ่มในหมู่บ้านที่เป็นคนขยัน เอาการเอางาน และน่าจะออกทะเลได้ ป้าเฮ้งจะลงทุนให้ทุกอย่างทั้งเรือและอุปกรณ์ ข้อตกลงจะเหมือนกับเจ้าแก่ดินทุกประการ เด็กหนุ่มในหมู่บ้านจึงกลายเป็นลูกน้องของป้าเฮ้งหลายคน ลูกน้องของเจ้าแก่ดินหลายคนต้องการเปลี่ยนมาขึ้นกับป้าเฮ้ง มาขอให้ป้าเฮ้งลงทุนให้ โดยจะนำเงินที่ป้าเฮ้งให้ไปคืนเจ้าแก่ดินแทน การที่ชาวประมงทำแบบนี้จะทำให้เจ้าแก่คนเก่าไม่พอใจนัก แต่ไม่มีสิทธิ์จะเรียกร้องอะไร เมื่อลูกน้องเปลี่ยนไปขึ้นกับเจ้าแก่คนอื่นก็ต้องเลิกกิจการไป การที่เจ้าแก่คนใหม่เป็นผู้หญิงทั้งยังนับถือศาสนาพุทธไม่ได้เป็นอุปสรรคแต่อย่างใด ป้าเฮ้งได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้านมากกว่าเจ้าแก่คนอื่น ๆ เนื่องจากอุปนิสัยส่วนตัวของป้าเฮ้งที่เป็นคนมีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบลูกน้องการคัดเลือกปลาก็มักยกผลประโยชน์ให้กับลูกน้องเสมอ คือ ไม่แยกปลาเล็กปลาใหญ่รับซื้อในราคาเดียวกันทั้งหมด การหักเงินต้นก็หักไม่มาก ถ้าลูกน้องมีความจำเป็นต้องใช้เงินก็จะไม่หักเงิน มีการยืดหยุ่นในการหักเงินมากกว่าเจ้าแก่คนอื่น ๆ นอกจากนี้ป้าเฮ้งจะรับซื้อเฉพาะกุ้ง ซึ่งจับได้ในช่วงมรสุมประมาณ 4 เดือนต่อปี ส่วนปลาที่จับได้ในเดือนอื่น ๆ ลูกน้องจะนำไปขายใครก็ได้ การเป็นคนใจถึงของป้าเฮ้งทำให้มีลูกน้องเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนในปี พ.ศ. 2524 มีเรือที่เป็นลูกน้องป้าเฮ้งมากถึง 31 ลำ จากเรือทั้งหมดในหมู่บ้าน 39 ลำ นอกจากเรือในหมู่บ้านแล้ว ยังมีเรือจากที่อื่นมาขอให้ลงทุนให้อีกด้วย ส่วนใหญ่จะมาจากอำเภอปะนาเระ และตำบลบางตาวา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ซึ่งเรือเหล่านี้จะมาอาศัยทำมาหากินที่ชุมชนบ้านแสนสุขเป็นครั้งคราว

ชาวประมงมุสลิมจากจังหวัดปัตตานีจะมาทำประมงที่นี้ในฤดูมรสุมประมาณเดือนพฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์ เหตุที่ต้องมาทำงานที่นี้เพราะที่จังหวัดปัตตานีจะออกหาปลาไม่ได้ในช่วงมรสุม แต่ที่ชุมชนบ้านแสนสุขมีภูมิประเทศเป็นอ่าวมีภูเขาบังลมมรสุมทำให้คลื่นไม่จัดสามารถออกหากุ้งได้ คนกลุ่มนี้จะมาสร้างบ้านพักชั่วคราวที่เรียกว่า "กองซี" มีลักษณะเป็นบ้านไม่มีใต้ถุน ฝาบ้านอาจทำด้วยทางมะพร้าวแห้งหรือไม้ที่มีในหมู่บ้าน กว้างประมาณ 3 เมตร กองซีจะปลูกติด ๆ กันเป็นแถวเรียงกันตามชายทะเล ชาวประมงมุสลิมจากจังหวัด

ปัตตานีนี้จะอพยพกันมาทางเรือทั้งครอบครัว หน้ามรสุมแต่ครั้งจะมากันประมาณ 25 - 30 ลำ เหตุผลอีกประการที่ทำให้ชาวมุสลิมจังหวัดปัตตานีนิยมมาอยู่ที่ชุมชนบ้านแสนสุขในช่วงฤดูมรสุม คือ ที่จังหวัดปัตตานีไม่มีเจ้าแกลงทุนให้พวกเขา เพราะจังหวัดปัตตานีมีคนต้องการออกทะเลมากเกินความต้องการของเจ้าแกลงทุนนี้จึงต้องพยายามหาเจ้าแกลงทุนให้เพื่อจะได้มีเรือสำหรับทำประมง ถึงแม้คนกลุ่มนี้จะไม่ใช่นักประมงและในฤดูมรสุมของปีถัดไปเขาอาจจะไม่กลับมาอีก ไม่มีหลักประกันใดใดที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าพวกเขาจะกลับมา แต่เจ้าแกลงทุนก็ยังลงทุนให้คนกลุ่มนี้ นอกจากความใจถึงของเจ้าแกลงแล้ว ชาวปัตตานีที่มาออกเรือส่วนมากจะเป็นคนมีความสามารถและขยัน หากุ้งได้ทุกวันวันละมาก ๆ ลูกน้องชาวปัตตานีของเจ้าแกลงคนหนึ่งเคยหากุ้งได้มาก ภายใน 1 สัปดาห์เขาสามารถปลดหนี้ที่ค้างไว้ได้หมด จากนั้นเขาก็สามารถขายกุ้งได้ในราคาที่สูงกว่าเดิม ชาวประมงมุสลิมจากจังหวัดปัตตานีส่วนมากมักไม่ทำให้เจ้าแกลงผิดหวัง นอกจากพวกเขาจะมีความชำนาญในการออกทะเลแล้ว เขายังซื่อสัตย์ต่อสัญญาที่ให้ไว้กับเจ้าแกลง พวกเขาจะกลับมาทุกครั้งเมื่อถึงฤดูมรสุม

4.2.3 การพัฒนาอาชีพอื่น ๆ

จากการที่มีถนนตัดผ่านชุมชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนอย่างมากมาย ที่ดินริมถนนและริมทะเลราคาสูงขึ้นมาก คนจากในเมืองไม่ว่าจะเป็นสงขลา หาดใหญ่ กรุงเทพฯ เข้ามาซื้อที่ดินกันมาก จึงเกิดอาชีพใหม่ คือ การเป็นนายหน้า เป็นตัวกลางในการติดต่อระหว่างนายทุนจากในเมืองกับชาวบ้านเนื่องจากในชุมชนมุสลิมจะไม่มีค่านิยมขายที่ดินในเขตชุมชนให้กับบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่มุสลิมเพราะกลัวว่าผืนดินในชุมชนจะกลายเป็นของชาวพุทธหมดชาวมุสลิมจะไม่มีที่อยู่ และชาวมุสลิมโดยมากต้องการอยู่อาศัยร่วมกับผู้ที่นับถือศรัทธาในศาสนาเดียวกันมากกว่า การที่นายทุนชาวพุทธจะเข้ามาซื้อที่ดินได้จึงต้องอาศัยซื้อผ่านทางนายหน้าที่เป็นชาวมุสลิมเท่านั้น

ในช่วงนี้ชาวบ้านขายที่ดินกันมากโดยเฉพาะที่ดินทำเลดี ๆ ริมทะเล ชาวบ้านบางคนไม่ต้องการจะขายแต่พี่น้องที่มีที่ดินติดกันต้องการขายผู้ที่มาซื้อที่ดินมักจะต้องการกว้านซื้อที่ดินผืนใหญ่ ๆ ถ้าได้ทีละน้อย ๆ ก็จะไม่ซื้อ ชาวบ้านหลายคนต้องจำใจขายไปเพราะเกรงใจและเห็นใจญาติพี่น้องที่ต้องการเงิน ปัจจุบันที่ดินริมทะเลในบริเวณที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดไม่ใช่ของคนในหมู่บ้าน แต่เป็นของคนจากในเมืองที่มากว้านซื้อเพื่อทำเป็นรีสอร์ทและร้าน

อาหาร โดยจ้างคนในหมู่บ้านทำอาหาร เสิร์ฟอาหาร และดูแลร้านค้าให้ การขายที่ดินของคนในหมู่บ้านไม่ได้ทำให้ฐานะเปลี่ยนไปเท่าใดนัก เนื่องจากชาวบ้านแต่ละคนมีที่ดินไม่มาก เงินก่อนจากการขายที่ดินมักจะหมดไปภายใน 3-5 ปี

เช่นในกรณีของจูเยาะ อายุ 57 ปี มีลูก 9 คน สามิเสียชีวิตจากการออกเรือในช่วงฤดูมรสุม แต่ยังไม่ได้นำแบ่งมรดกให้กับลูกๆ มีสวนยางพารา 16 ไร่ ให้เพื่อนบ้านเช่าเพียง 10 ไร่ อีก 6 ไร่ให้น้องชายทำสวนยางฟรีไม่คิดค่าเช่า ถึงแม้จะมีที่ดินถึง 16 ไร่แต่ชีวิตความเป็นอยู่ของจูเยาะไม่แตกต่างไปจากคนอื่นๆ ในชุมชนยังคงรับจ้างทำปลาแห้งไปขายในตลาดอำเภอจะนะ หลังจากถนนตัดผ่านด้านหน้าสวนยางมีนายหน้าเข้ามาติดต่อจูเยาะหลายครั้งแต่จูเยาะไม่ยอมขายเพราะไม่กล้าเอาสมบัติที่สามิทิ้งไว้ให้ขายให้คนอื่น แต่ในที่สุดทนถูกรบเร้าไม่ไหว ลูกๆทุกคนขอให้จูเยาะขายสวนยางเพื่อนำเงินมาแบ่งสรรเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวของตน ลูกสาวคนโตของจูเยาะจำเป็นต้องใช้เงินก่อนในการรักษาสามิที่ประสบอุบัติเหตุอย่างรุนแรงจึงเป็นเหตุผลสำคัญในการตัดสินใจขายที่ดิน ในการขายที่ดินจะแบ่งขาย 1-2 ไร่ไม่ได้นายหน้าอ้างว่าจะไม่มีคนซื้อจำเป็นต้องขายที่ดินหมดทั้งผืน หลังจากขายที่ดินแล้วจูเยาะแบ่งเงินให้ลูกตามหลักศาสนาอิสลาม คือให้ลูกชายสองส่วนลูกสาวหนึ่งส่วน ลูกชาย 5 คนจะได้ส่วนแบ่งคนละ 120,000 บาท ส่วนลูกสาว 4 คนได้คนละ 60,000 บาท ส่วนของจูเยาะเก็บไว้เพียง 120,000 บาทเท่ากับลูกชายทุกๆที่จูเยาะมีสิทธิได้มรดกครึ่งหนึ่งของทั้งหมด ช่วง 2 ปีแรกหลังจากขายที่ดินจูเยาะและลูกๆมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายขึ้น เงินที่ได้มาจูเยาะนำไปซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์สีเครื่องใหม่ ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า และเครื่องซักผ้า จูเยาะเลิกทำปลาแห้งอยู่กับบ้านเฉยๆ ในปีที่ 3 เงินที่มีอยู่ก็เริ่มลดลงประกอบกับลูกชายคนเล็กประสบอุบัติเหตุต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษามาก เงินเก็บที่จูเยาะมีอยู่จึงหมดลงในที่สุดต้องหยิบยืมเงินจากลูกๆคนละเล็กละน้อย บางทีก็ยืมจากญาติพี่น้อง จนในปัจจุบันจูเยาะกลับมาประกอบอาชีพค้าปลาแห้งเหมือนเดิม แต่สิ่งที่แย่งลงคือจูเยาะไม่มีสวนยางให้เช่าอีกต่อไป

นอกจากการเกิดอาชีพเป็นนายหน้าค้าที่ดินแล้ว การตัดถนนยังส่งผลให้ชุมชนบ้านแสนสุขติดต่อกับชุมชนอื่นมากขึ้น มีการติดต่อค้าขายกันระหว่างชุมชนใกล้เคียง เช่น ชุมชนนาทับและดลิ่งชัน ต่อมาจึงเกิดกลุ่มแม่ค้าจากภายนอกเข้ามาขอซื้อปลาจากชาวประมงโดยตรง เพราะในระยะนี้เค้าแก่ไม่รับซื้อปลาบางชนิด เช่น ปลาโคบ ปลาดาบ ปลาสะละหงิน

ปลาสดมวง ซึ่งปลาเหล่านี้เป็นปลาที่ไม่ทำรายได้ให้มากนักชาวประมงจะต้องนำปลาประเภทนี้ไปขายกันเองที่ตลาดนัดตามหมู่บ้าน หรือตลาดในอำเภอจะนะ ชาวประมงและภรรยา มักไม่ชอบค้าขายเพราะเหนื่อยและจุกจิกเกินไป ชาวประมงส่วนมากคิดว่าพวกเขามีโอกาสีฬาปลา การขายปลาจะเป็นหน้าที่ของแม่ค้าโดยตรงซึ่งไม่ได้หมายถึงภรรยาของเขาคือมีหน้าที่ต้องเลี้ยงลูกและมีภาระทางบ้านมากพออยู่แล้ว แม่ค้ารับซื้อปลาจากที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอำเภอจะนะ หาดใหญ่ นาทวี หรือในอำเภอเทพาเองก็ตาม พวกแม่ค้าเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นคนกลาง เช่นเดียวกับเจ้าแก๊วเพียงแต่ไม่มีข้อผูกมัดเนื่องจากแม่ค้าเหล่านี้ไม่ได้ลงทุนหรือมีบุญคุณกับชาวประมงแต่อย่างใด ชาวประมงจะขายปลาให้กับแม่ค้าที่มาซื้อชื้อก่อนหรือขายให้กับคนที่ให้ราคาดี ไม่คัดปลามาก แม่ค้าพวกนี้จะรับซื้อปลา มาก - น้อย ตามกำลังของแต่ละคน บางคนรับซื้อเพียง 20 -- 30 กิโลกรัม เพื่อเอาไปทูนขายในหมู่บ้านของตน บางคนรับได้มากถึง 100 - 200 กิโลกรัม พวกนี้จะเอาไปขายในตลาดใหญ่ อาจเป็นในตลาดอำเภอจะนะ นาทวี หรือหาดใหญ่ แม่ค้าปลาบางคนอาจจะไปรับซื้อปลาตามหมู่บ้านประมงต่าง ๆ ผ่านที่ไหนก็แวะไปซื้อมาขายตามตลาดนัด บางวันชาวประมงอาจหาปลาได้ไม่พอกับความต้องการของแม่ค้า แต่บางวันปลาที่หามาได้ อาจไม่มีคนรับซื้อต้องนำไปทำปลาแห้งจำนวนมากปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดการผูกขาดแม่ค้าปลาประจำกับเจ้าของเรือในระยะถัดไป

การเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านที่เห็นได้ชัดเจนคือ การเกิดร้านค้าใหม่ ๆ ขึ้นหลายร้าน คนหนุ่มสาวมีความคิดหลากหลายในการประกอบอาชีพมากขึ้นต่างจากในอดีตที่เด็กผู้ชายแทบทุกคนในหมู่บ้านคิดว่าเมื่อโตขึ้นต้องประกอบอาชีพประมงเหมือนพ่อ ส่วนเด็กผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้านเลี้ยงลูกอยู่กับบ้าน ในระยะนี้มีแนวคิดใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพมากขึ้น ภรรยาชาวประมง 3 คนหันมาประกอบอาชีพค้าขายช่วยเหลือสามีได้สามีที่มีรายได้ไม่แน่นอน เช่นในกรณีของ ชันมา กะเต้า และอานีเยาะ ในระยะแรกที่ชันมาเปิดร้านขายของชำเพื่อนบ้านหลายคนนิทาสามีของเธอว่าไม่สามารถเลี้ยงเธอและลูกๆ อีก 5 คนได้ทำให้เธอต้องหาเงินเอง สามีของเธอไม่พอใจและบอกให้ชันมาเลิกขายของหลายครั้งแต่ชันมาไม่ยอมเพราะการค้าขายสร้างรายได้ที่เธอพอใจ 1 ปีต่อมาร้านขายของชำของชันมาขยายใหญ่ขึ้น รายได้ที่ได้จากการค้าขายกลายเป็นรายได้หลักของครอบครัวแทนรายได้จากการประมง โดยเฉพาะในช่วงฤดูมรสุมเรือประมงพื้นบ้านไม่สามารถออกหาปลาได้สามีของชันมากลายเป็นผู้ช่วยขายของในร้านแบบไม่ค่อยเต็มใจนัก ครอบครัวของกะเต้าและอานีเยาะก็มีลักษณะเดียวกัน ถึงแม้การค้าขายจะ

สร้างรายได้ที่แน่นอนกว่าการทำประมงแต่สามีของเธอก็ยังไม่ยอมละทิ้งอาชีพประมงที่อยู่
ในสายเลือดของลูกทะเลอย่างแน่นอน

ร้านค้าที่เปิดขึ้นใหม่ในชุมชนมีหลายประเภท มีทั้งร้านขายของชำที่มีสิ่งจำเป็นสำหรับ
ชาวบ้านขายทุกอย่างตั้งแต่ผักสด เนื้อสัตว์ เครื่องปรุงอาหารต่าง ๆ ถ้วย ชาม และของใช้ใน
ชีวิตประจำวัน นอกจากร้านค้าแล้ว ยังมีร้านอาหารมีทั้งขายข้าวต้ม ข้าวต้ม ก๋วยเตี๋ยว ไก่
ทอด โรตีสวมทั้งร้านน้ำชาที่เปิดขายตั้งแต่เช้ามีผู้คนติดดิน นอกจากร้านค้าและร้านอาหาร
ภายในและภายนอกชุมชนแล้ว บริเวณริมทะเลด้านที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีร้านอาหารตั้งขึ้น
ใหม่อีก 6 ร้าน ร้านอาหารประเภทนี้ 4 ร้านเป็นของคนนอกหมู่บ้าน จากหาดใหญ่ 2 คน จาก
จะนะ 1 คนและอีกคนมาจากหมู่ 4 ตำบลเดียวกัน เจ้าของร้านประเภทนี้จะลงทุนสร้างร้านจาก
นั้นจะจ้างคนในชุมชนมาขายอาหารและดูแลร้านให้

ในช่วงนี้จึงเกิดภาวะการณ์ของการปรับตัวมีอาชีพหลากหลายมากขึ้น และม
ความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างครอบครัวมากขึ้นด้วย ทำให้บางคนหรือบางครอบ
ครัวมีอำนาจทางเศรษฐกิจในชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอำนาจทางเศรษฐกิจนี้อาจจะมีส่วนใน
การพัฒนาเป็นพลังทางการเมืองต่อไป การปรับตัวจากอาชีพประมงมาสู่อชีพอื่น ๆ ที่ทำให้
ฐานะทางเศรษฐกิจเปลี่ยนไปนั้นมีหลายครอบครัว เช่นกรณีของนายชลที่เคยประกอบอาชีพ
ประมงหันมาเลี้ยงนกเขาชวาขาย หลังจากนกเขาที่เขาเลี้ยงอยู่ก่อนประกวดที่จ.ปัตตานีได้
รางวัลที่ 3 มีผู้มาติดต่อขอซื้อโดยให้ราคาสูงถึง 100,000 บาท นายชลจึงเกิดความคิดที่จะ
เลี้ยงนกเขาส่งประกวดเพื่อเพิ่มราคาให้สูงขึ้น กิจการเลี้ยงนกเขาชวาประสบความสำเร็จอย่าง
มาก ฐานะของนายชลดีขึ้นเป็นลำดับ มีเครื่องอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น มีรถกระบะสำหรับ
ขนกรงนกเขา มีทุนซื้อนกเขามาเลี้ยงเป็นจำนวนมาก ผลพลอยได้จากการเลี้ยงนกเขาคือ นาย
ชลได้ติดต่อพบปะกับคนในวงกว้างขึ้น ประกอบกับความมีอิทธิพลปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของ
ศาสนาอิสลาม เขาจึงเป็นที่รู้จักของคนในตำบลจะนะ และอำเภอจะนะ ความคิดเห็นของเขา
จึงได้รับการยอมรับจากชาวบ้านอยู่เสมอ หลังจากที่เขาเลี้ยงนกเขาได้ 2 ปี นายชลก็ได้รับเลือกเป็น
ผู้ใหญ่บ้านและกำนันถึง 6 ปี แสดงให้เห็นถึงการมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นอาจส่งผลให้
มีบทบาทในการเมืองท้องถิ่นมากขึ้นตามไปด้วย

4.2.4 การขยายตัวของอำนาจรัฐในชุมชนบ้านแสนสุข

ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2520 นี้ระบบการค้าและตลาดเริ่มเข้ามาครอบงำกิจการทางเศรษฐกิจและชีวิตของชาวชุมชนบ้านแสนสุข ในขณะที่การขยายตัวของอำนาจรัฐก็เริ่มมีมากขึ้น ชุมชนระดับหมู่บ้านอย่างชุมชนบ้านแสนสุขถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งของตำบลสะกอม และมีผู้ใหญ่บ้านดูแลปกครองโดยขึ้นอยู่กับอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วชาวบ้านจะมีการติดต่อกับอำเภอน้อยมาก ตัวแทนและสัญลักษณ์อำนาจรัฐก็คือ ผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียนและสถานีอนามัย ชาวบ้านจะรู้สึกที่อำนาจรัฐบีบบังคับให้พวกเขาทำสิ่งที่ไม่อยากจะทำมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็น การแจ้งเกิด - ตาย การจดทะเบียนสมรส การเสียภาษี สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องยุ่งยากและไม่มีความจำเป็นสำหรับพวกเขา มีแต่จะทำให้เสียเวลา เสียเงิน โดยมากชาวบ้านมักจะทำไม่ถูกต้องตามขั้นตอนของทางราชการ จึงมักโดนต่อว่าด้วยเสียงดังอยู่เสมอ ชาวบ้านจึงพยายามหลีกเลี่ยงโดยการติดต่อกับอำเภอให้น้อยที่สุด แต่ก็ยังมีบางเรื่องที่ต้องทำให้ไปปรากฏตัวที่อำเภอ เจ้าหน้าที่อำเภอส่วนมากจะเป็นคนไทยพุทธ จึงไม่เข้าใจวัฒนธรรมมลายูที่มีอยู่ในสายเลือดชาวไทยมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายที่มีจิตใจและเป็นเอกลักษณ์ของชาวมุสลิม ที่ทำให้เจ้าหน้าที่หลายคนมองว่าพวกเขาแต่งตัวรุ่มร่ามเป็นคนไม่ทันสมัย หรือในการตั้งชื่อภาษาอาหรับของชาวมุสลิมที่มักจะสะกดและอ่านยาก ก็ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่พอใจถึงกับไม่ยอมตั้งชื่อให้ก็มี เรื่องนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐขัดแย้งกันมากที่สุดและยังมีปัญหาจนถึงในปัจจุบัน ชาวมุสลิมเชื่อว่าภาษาอาหรับเป็นภาษาที่อัลเลาะห์ได้ประทานให้มา การใช้ชื่อภาษาที่มาจากอัลกุรอานถือว่าได้ใกล้ชิดกับพระเจ้า เป็นสิริมงคลกับชีวิตเหตุที่เจ้าหน้าที่อำเภอไม่ยอมตั้งชื่อภาษาอาหรับให้ มักจะให้เหตุผลว่าสะกดชื่อไม่ถูก เขียนยาก อ่านยาก ชื่อพวกนี้ทำให้เจ้าหน้าที่ยุ่งยากเสียเวลา การที่เจ้าหน้าที่ยึดความสะดวกของพวกตนเป็นหลัก ไม่เข้าใจในหลักความเชื่อของศาสนาอิสลามทำให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตัวแทนจากรัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ประจำอำเภอ ในการติดต่อกับทางอำเภอชาวบ้านจึงแก้ปัญหาโดยการขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชาวมุสลิมคนอื่นๆ ในชุมชน ให้ช่วยชี้แนะ ประสานงานให้ โดยผู้นำเหล่านี้มักต้องไปเป็นที่เสี่ยงในการติดต่อด้วยเกือบทุกครั้ง

ความรู้สึกว่ารัฐเป็นสิ่งแปลกปลอมที่พวกเขาไม่อยากจะเกี่ยวข้องด้วยนี้ ได้ถูกถ่ายทอดจากปากต่อปาก ผ่านทางญาติมิตร คนรู้จัก และจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ความรู้สึกไม่ดีที่มีต่อรัฐจึงยังพบเห็นอยู่ในปัจจุบัน

ความรู้สึกเหล่านี้ยังมีผลให้ชาวบ้านในชุมชนล้งเลที่จะรับบริการด้านอื่น ๆ ที่รัฐหยิบยื่นให้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ การทำสวนยางพารา ในปี พ.ศ. 2504 รัฐมีนโยบายส่งเสริมให้เปลี่ยนการปลูกยางพาราพันธุ์พื้นเมืองมาเป็นยางพาราพันธุ์ดี หรือพันธุ์ที่มีการส่งเสริมกันในทางเกษตรกรรม กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางนี้จะให้บริการแก่ชาวบ้านทุกคนที่มีที่ดินและต้องการปลูกยางพาราโดยจะให้ยางพาราพันธุ์ดี ปลูกพร้อมทั้งค่าแรงที่ใช้ในการทำสวนยาง บริการที่รัฐให้เปล่าเหล่านี้ ทำให้ชาวบ้านหลายคนระแวงสงสัยว่ารัฐต้องการอะไร ในระยะแรกมีชาวบ้านเพียง 2 คน ที่รับบริการนี้จากรัฐ ในปีแรกเจ้าหน้าที่จะมาตรวจปีละ 3 ครั้ง ถ้าทำตามข้อตกลงจึงจะไปรับเงินในแต่ละงวดได้ ข้อตกลงระหว่างกองทุนสงเคราะห์กับชาวบ้านมีไม่มากนักในการปลูกยางพาราจะต้องปลูกเป็นแถวแต่ละแถวห่างกัน 7 เมตร ถ้าพื้นที่อยู่บนเขาปลูกห่าง 8 เมตร ระยะห่างระหว่างต้น 3 เมตร พื้นที่ว่างระหว่างต้นยางพาราห้ามปลูกพืชชนิดอื่นแซม กองทุนสงเคราะห์ฯ จะดูแลในด้านต่าง ๆ จนต้นยางพารามีอายุ 7 ปี สามารถกรีดน้ำยางได้ ถึงแม้ว่าจะได้รับเงินและการดูแลต้นยางจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีกฎเกณฑ์อยู่บ้างแต่เมื่อน้ำยางเหล่านี้ขายได้ราคาดีขึ้นมากจากเดิมราคา 7 - 9 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อใช้ยางพันธุ์ดีสามารถขายได้ราคาถึงกิโลกรัมละ 15 บาท ทำให้ความเข้าใจของชาวบ้านต่อนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้ปลูกยางพันธุ์ใหม่ดีขึ้น ชาวบ้านคนอื่น ๆ จึงหันมาปลูกยางพาราพันธุ์ใหม่ โดยเดินทางไปติดต่อกองทุนสงเคราะห์ที่ตัวอำเภอเองไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่มาที่หมู่บ้าน

นอกจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางแล้ว การขยายตัวของอำนาจรัฐในหมู่บ้านผ่านกิจกรรมทางการศึกษาและการสาธารณสุข ก็ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านเช่นกันซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวเจ้าหน้าที่ที่มาประจำ แต่ส่วนใหญ่แล้วครูในโรงเรียนและเจ้าหน้าที่อนามัยมักเป็นคนในท้องถิ่นที่ใกล้ชิดไม่ได้ถูกส่งมาจากส่วนกลาง จึงมีความเป็นกันเองและเข้าใจกันมากกว่าพวกอำเภอ

เหตุผลดังกล่าวเป็นแรงจูงใจสำคัญให้ชาวบ้านแสนสุขสนใจการเลือกตั้งอย่างมากไม่ว่าจะเป็นการเลือกผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำระดับจังหวัด ชาวบ้านให้ความสำคัญต่อด่วนบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งสำคัญในทางการเมืองไม่ว่าในระดับใด เพราะเขามีความรู้สึกว่าอำนาจ บทบาท และการตัดสินใจของผู้นำซึ่งเป็นตัวแทนจากรัฐส่งผลโดยตรงต่อพวกเขา ชาวบ้านพยายามเลือกผู้สมัครที่คิดว่าเป็นพวกเดียวกัน เป็นคนบ้านเดียวกัน(หมู่บ้านหรือตำบลเดียวกัน) นับถือ

ศาสนาอิสลามเหมือนกัน เพราะคิดว่าจะมีความเข้าใจกันมากกว่าคนอื่น สามารถคงไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมุสลิมไว้ได้อย่างดี

4.3 ยุทธวิทยาการทางทะเลลดลง (หลังปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา)

จากการที่ชาวประมงชุมชนบ้านแสนสุขได้ปรับปรุงเทคโนโลยีในการใช้ทรัพยากรทางทะเลเหมือนกับชาวประมงในที่อื่นๆ ซึ่งเป็นการช่วยผ่อนแรงชาวประมงในการออกเรือและลากอวน อีกทั้งยังสามารถจับสัตว์น้ำได้ในปริมาณมากขึ้น นอกจากประสิทธิภาพของเรือในชุมชนจะสูงขึ้นแล้วยังมีเรือประมงขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น เรือปลากะตัก เรืออวนรุน เรืออวนลาก เข้ามาหาปลาในน่านน้ำบริเวณชุมชน เรือเหล่านี้มีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำสูงมาก สามารถจับปลาได้ครั้งละหลายพันกิโลกรัม ต่างจากเรือประมงพื้นบ้านที่ใช้กันในชุมชนบ้านแสนสุขซึ่งบรรทุกสัตว์น้ำได้สูงสุดเพียง 750 กิโลกรัม ไม่สามารถกวาดต้อนสัตว์น้ำตั้งแต่ผิวน้ำจนถึงผิวดินได้ ด้วยสาเหตุจากประสิทธิภาพของเทคโนโลยีดังกล่าว ประกอบกับจำนวนเรือประมงขนาดใหญ่ที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ ทำให้ทรัพยากรทางทะเลลดน้อยลงไปอย่างเห็นได้ชัด

ชาวประมงบ้านแสนสุขเริ่มรับรู้ว่ามีปัญหาเรื่องทรัพยากรทางทะเลมาตั้งแต่ประมาณ ปี พ.ศ. 2520 ชาวประมงคนหนึ่ง (อายุ 57 ปี) เล่าว่า “ตอนที่เฝ้าอายุ 15-16 ที่นี้มีปลาเต็มไปหมด มีทั้งปลาโลมา ปลาใบปอ ปลาเม็ดขนุน ปลาตีปุก ปลากะเบนเบื่อง ปลาพรก ปลาเลือกแม่ผิว กุ้งกับ เตี้ยนี้ไม่มีแล้ว เรือใหญ่มันรุนไปหมดแล้ว มันรุนเอาลูกปลา หลานปลา ขึ้นมาหมด” ชาวประมงที่นี้คิดว่าเรือขนาดใหญ่ทำให้ปลาหลายชนิดต้องสูญพันธุ์ไป นอกจากนี้ยังมีชาวประมงจากที่อื่น ทั้งจากจังหวัดระยอง ชลบุรี สมุทรสงคราม เข้ามาหาปลาในน่านน้ำสงขลา ทำให้มีการแย่งชิงทรัพยากรในท้องทะเลกัน ชาวประมงพื้นบ้านเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะมีทุนและเทคโนโลยีด้อยกว่าชาวประมงที่มาจากที่อื่น จึงทำให้เกิดความขัดแย้งต่างๆ ตามมา

ชาวประมงบ้านแสนสุขได้เคยรวมตัวกันร่วมกับชาวประมงในชุมชนอื่นๆ ใกล้เคียงเพื่อเรียกร้องให้เรือขนาดใหญ่งดออกหาปลาในน่านน้ำจังหวัดสงขลา 3 ครั้ง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ พวกเขาจึงรู้สึกไม่พอใจเจ้าหน้าที่ประมงทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ประมงอำเภอ หรือเจ้าหน้าที่ประมงจังหวัด พวกเขารู้สึกว่าเจ้าหน้าที่ประมงเข้าข้างนายทุนที่มีเงินและอำนาจมากกว่า

ชาวบ้านธรรมดาอย่างพวกเขา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ชาวประมงในชุมชนได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มสาธิตเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่ส่งเสริมจากทางราชการ และมีการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้ตัวแทนกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มประมงอื่นๆ ในจังหวัดสงขลา จากการประชุมกลุ่มประมงทำให้ได้รับทราบปัญหาการทำประมงที่เหมือนและแตกต่างกันของพื้นที่ต่างๆ มีโอกาสเข้าฟังการอบรมทางวิชาการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการประมงจากนักวิชาการหลายครั้ง หลังจากที่ตัวแทนกลุ่มประมงเข้ารับฟังการอบรมจะกลับมาประชุมและถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับทราบมาให้สมาชิกในกลุ่มทราบภายหลัง ความรู้และข้อมูลข่าวสารจากการติดต่อกับคนภายนอกนี้ทำให้ชาวประมงเปิดใจกว้างขึ้นในการรับฟังข้อจำกัดผลดี ผลเสียในการทำประมงแต่ละประเภท พวกเขาตระหนักถึงการทำลายล้างของเรือขนาดใหญ่เป็นอย่างดี แต่เมื่อเกิดปัญหาระหว่างเรือปลากะตักและเรือประมงพื้นบ้านจ.สงขลา เมื่อต้นปี พ.ศ. 2542 ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนบ้านแสนสุขไม่ได้เข้าร่วมการปิดปากอ่าวประหวังแต่อย่างใด กลับคิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่รุนแรงเกินไปไม่เหมาะสม ความคิดของชาวประมงชุมชนบ้านแสนสุขในปัจจุบันไม่ได้ต้องการให้เรือปลากะตักหรือเรือประมงขนาดใหญ่ต้องเลิกหาปลาในทันที พวกเขาต้องการเพียงแค่ว่าเรือขนาดใหญ่หาปลาในน้ำลึกไม่เข้ามาก่อกวนหาปลาในเขตพื้นที่ประมงด้านหน้าชุมชนที่เปรียบเสมือนหม้อข้าวของพวกเขาเท่านั้น การที่ชาวประมงในชุมชนมีความคิดเห็นต่อเรือขนาดใหญ่แตกต่างจากชาวประมงพื้นบ้านที่อื่นนั้น ส่วนหนึ่งมาจากผู้นำกลุ่มประมงในปัจจุบันยึดมั่นอยู่ในกรอบของศาสนาอิสลาม เขารู้สึกเห็นใจลูกเรือประมงขนาดใหญ่ที่เป็นชาวมุสลิมเหมือนกัน ครอบครัวยุคใหม่ของลูกเรือเหล่านั้นจะอยู่กันอย่างไร ผู้นำกลุ่มพูดอยู่เสมอว่าการทำลายอาชีพผู้อื่นเป็นการผิดหลักศาสนาอย่างรุนแรง ทะเลเป็นของทุกคน ทุกคนมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรเท่าเทียมกัน จะไปห้ามใครไม่ให้ใช้ทรัพยากรไม่ได้ต้องแบ่งปันกัน แต่ถ้าเรือขนาดใหญ่จะมาเอาเปรียบหาปลาในน้ำตื้นหาปลาหน้าบ้านของเราถือว่ามีผิดเช่นกัน ความคิดเห็นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยอิงความเชื่อความศรัทธาตามหลักศาสนาอิสลามมักจะได้รับ การยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์เสมอ ยิ่งถ้าเป็นความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดด้วยแล้ว ยิ่งเพิ่มความน่าเชื่อถือมากขึ้น ในกรณีปัญหาเรือปลากะตักก็เช่นเดียวกันความคิดเห็นของผู้นำกลุ่มประมงได้รับการยอมรับโดยไม่มีข้อโต้แย้ง

ในขณะเดียวกัน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) จังหวัดสงขลาได้กลายเป็นพื้นที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์น้ำอย่างเช่น โรงงาน

ปลากระป๋อง โรงงานปลาป่น และอุตสาหกรรมห้องเย็น ซึ่งทำการผลิตเพื่อส่งออก โรงงานเหล่านี้ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลาหลายแห่ง ส่วนมากจะอยู่รอบๆอำเภอเมืองสงขลาและอำเภอหาดใหญ่ การตั้งโรงงานในเขตอำเภอจะนะใกล้เคียงส่วนที่ติดต่อกับอำเภอเทพา บริเวณที่ตั้งของชุมชนบ้านแสนสุขส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการปรับเปลี่ยนอาชีพของครัวเรือนต่างๆของชาวบ้าน ผู้หญิงในชุมชนเริ่มหันมาประกอบอาชีพแทนการเป็นแม่บ้าน โดยเฉพาะหญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานจะออกไปรับจ้างนอกชุมชนกันเป็นจำนวนมาก จึงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเรื่องการประกอบอาชีพของผู้หญิง คือ แต่เดิมการทำงานนอกบ้านเป็นของต้องห้ามเหมือนกับการออกเรือของผู้หญิง ตามความเชื่อทางศาสนาของชาวบ้าน หญิงที่ยังไม่แต่งงานไม่ควรที่จะออกจากบ้านโดยลำพัง อย่างไรก็ตามในกรณีการไปทำงานโรงงานของผู้หญิงชาวบ้านก็มีคำอธิบายต่างๆกัน เช่น “ใครๆก็ไปทำกัน ไปทีละหลายคนไม่เป็นไร” “ดีกว่าอยู่เปล่าๆ ไม่ได้เงิน” “เป็นผู้หญิงไม่มีใครอยากเป็นผ้า ตัวดำ ทำงานหนักทั้งวันหรือ ออกแดดตั้งตัวสวยๆกันทั้งนั้นแหละ” คำพูดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบแผนความคิดและพฤติกรรมของชาวชุมชนบ้านแสนสุข

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย